

MAANDBLAD VAN „OUD-UTRECHT”

VEREENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN
DE KENNIS DER GESCHIEDENIS VAN UTRECHT EN OMSTREKEN

SEPTEMBER
1949

ONDER REDACTIE VAN:
J. VAN STAVEREN

22. JAARGANG
Nº 9

UITGAVE DER VEREENIGING. ADRES: W. DE ZWIJGERSTR. 8

DE BEELDHOUWERSFAMILIE RIJNBOUT.

Met de constatering, dat geen hoofdstuk uit de nederlandsche kunstgeschiedenis zoo verwaarloosd is als de beeldhouwkunst der 19e eeuw, vangt Dr. R. van Luttervelt in het Bulletin van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond van 1947, blz. 42—52 een studie aan over „*Ioannes Rijnbout, een Nederlands beeldhouwer uit de 19de eeuw*”. De sculptuur uit deze periode behoort niet tot de belangrijkste, maar ook wat niet tot de groote kunst gerekend wordt, weerspiegelt tijden en menschen, is een product van een samenleving, cultureele factoren, invloeden en kundigheden, dus te eeniger tijd waard bestudeerd en gekend te zijn door hen, die in de ontwikkelingsgang van de kunst belang stellen. Als bijdrage tot een later overzicht, schreef D. van Lutterveld bovengenoemd artikel.

Nader gelocaliseerd is de beeldhouwer Ioannes Rijnbout een Utrechter, geboren 29 Januari 1800 als zoon van den ornament-snijder Hubert Rijnbout. En wie verder speurt, vindt broers en zonen en neven van Ioannes, die alleen, op meer of minder artistieke wijze met beeldsnijden, ornamentsnijden en andere bewerkingen van hout of steen in hun levensonderhoud voorzagen: een soort Oberammergau op vaderlandschen bodem.

„De stijl van Rijnbouts werk kenmerkt den artiest, die zichzelf langzamerhand uit het kunstambacht tot de vrije kunst had omhoog gewerkt. Hij moest het in zijn jonge jaren zonder leermeester in de sculptuur stellen en koos zich derhalve het werk van anderen, dat hij hetzij in natura, hetzij uit afbeeldingen leerde kennen, tot voorbeeld.”

Kramm wist te vertellen, dat Rijnbout een bibliotheek en een prentverzameling bezat om van te watertanden. Daaruit moet hij den klassicistische stijl, de sculptuur van de Empire hebben leren kennen, evenals de kunst der antieken. In het Centraal Museum zijn eenige kleine reliëfs van hem bewaard, die sterk den invloed van den toen beroemden italiaan Canova verraden.

In denzelfden koelen en vrij nuchteren stijl is nog de Genius der Wetgeving — van Muze kan men moeilijk spreken — uitgevoerd, die boven de ingang van de Arrondissementsrechtbank in de Hamburgerstraat werd aangebracht ter herinnering aan de invoering van de nederlandsche wetgeving in 1838.

Wat later verwijderd Rijnbout zich van het koele, abstraheerende ideaal van het classicisme om zich naar den nieuwen tijd, de opkomende romantiek te keeren, zonder zijn vroegere opvattingen geheel en al te verloochenen. In eenige beelden in het Centraal Museum en in kerken elders, tot zelfs in een copie van het houten Salvatorbeeld uit het begin der 16e eeuw, dat eens de pomp op de Mariaplaats versierde, komt de nieuwe opvatting van zijn werk tot uiting.

Nog verder gaat zijn ontwikkeling in de ingeslagen richting omstreeks 1860, als hij twee leeuwen vervaardigt ter bekroning van de beide palen der Wittevrouwen-barrière, die geheel zijn uitgevoerd in den historiseerenden stijl van het midden der 19e eeuw. Bij de ontmanteling van de stad werden de barrièrepalen met de in terracotta uitgevoerde en geel geschilderde leeuwen verplaatst naar de Wittevrouwenkade (naast het politiebureau), waar ze nog altijd in gemoedelijke grimmigheid het stadswapen vasthouden.

Een ander specimen van zijn romantische kunst is het liggende hert boven den ingang van het perceel Oudegracht 86, tegenover de St. Augustinuskerk, dat wij allen nog in natuurlijke kleur gekend hebben en dat sinds 1942 verguld de aandacht trekt.

Rijnbout heeft levenslang hard gewerkt en veel beelden vervaardigd, die nog in verschillende kerken aanwezig zijn, ook al weet men soms niet meer, dat zij van zijn hand zijn.

De beeldhouwer overleed in 1868 te Utrecht. Bij het overzien van zijn latere werk komt dr. van Luttermant tot de conclusie, dat hij „ondanks het feit, dat hij met de smaak van zijn tijd is meegegaan, tenslotte toch niet met volle hartstocht een aanhanger is geworden van de romantiek. Van huis uit klassicist kon hij de kunstrichting van zijn jeugd niet geheel verloochenen.” Rasechte romantici waren eerst de jongere leden van de kunstzinnige familie, waarvan Johannes Everadus Rijnbout (1839—1900) het meest op den voorgrond treedt.

Welbeschouwd waren al deze Rijnbouts bescheiden krachten, waarvan zij zich waarschijnlijk wel bewust waren. „Hadden zij zich uitsluitend aan de „grote kunst” gewijd, dan zou dat, naar het zich laat aanzien, een bron van mislukking en teleurstelling voor hen geweest zijn. Maar een trap lager, in contact met het niveau van de kunstnijverheid blijvend, grepen zij, vol zelfkennis, niet boven hun beperkte capaciteiten.”

v. C.